

Powerful Perimeter

פרשת יתרו תשפ"ו

EXODUS

PARASHAS YISRO

19 / 12-21

HASHEM shall descend in the sight of the entire people on Mount Sinai. ¹² You shall set boundaries for the people roundabout, saying, 'Beware of ascending the mountain or touching its edge; whoever touches the mountain shall surely die. ¹³ A hand shall not touch it, for he shall surely be stoned or thrown down; whether animal or person he shall not live; upon an extended blast of the shofar, they may ascend the mountain.'

¹⁴ Moses descended from the mountain to the people. He sanctified the people and they washed their clothing. ¹⁵ He said to the people, 'Be ready after a three-day period; do not draw near a woman.'

²⁰ HASHEM descended upon Mount Sinai to the top of the mountain; HASHEM summoned Moses to the top of the mountain, and Moses ascended. ²¹ HASHEM said to Moses,

'Descend, warn the people, lest they break through to HASHEM to see, and a multitude of them will fall. ²² Even the Kohanim who approach HASHEM should be prepared, lest HASHEM burst forth against them.'

²³ Moses said to HASHEM, 'The people cannot ascend Mount Sinai, for You have warned us, saying, 'Bound the mountain and sanctify it.'

²⁴ HASHEM said to him, 'Go, descend. Then you shall ascend, and Aaron with you, but the Kohanim, and the people — they shall not break through to ascend to HASHEM, lest He burst forth against them.' ²⁵ Moses descended to the people and said [it] to them.

56-

שדיבר להקדוש כן, וכלי הקדוש אינו יודע בעצמו שצוה הגבלה? וכי משה סבור ששכח? או רצה לנצח? וכו'. ובאור החיים הקדוש: "צריך לדעת תוכן משמעות ענין ההפרש בין משה ובין ה', כי ה' אמר לו רד העד וגו' ולא הספיק מה שכבר צוה קודם, ומשה מקשה ואומר כי אינו צריך ודי במה שקדם מהציווי וההתראה."

דעת לנכון ניקל שבאירוע מרכזי כל כך של מתן תורה, שהיא יסוד התהוות האומה הישראלית, כל הדברים הנטפלים לכך יש להם משמעות מכרעת לגופם של דברים. ברור אפוא שלא לחנם הקדישה תורה הקדושה כמה פסוקים לויכוח הזה

5c

שבין הקב"ה למשה. אלמלי היה זה איזה ענין צדדי שלא נוגע לכל העסק הקדוש והנורא הזה, לא היו הדברים כתובים וערוכים בתורת אמת כהקדמה לעשרת הדברות אשר דבר ה' בהר מתוך האש הענן והערפל. על כרחך שיש בויכוח זה לימוד חשוב ביסודי הדת, ועלינו לרדת ולגלות את עומק משמעות הדין ודברים בזה.

מראש צורים

ר"ה

6
208

בניגוד למקובל בעולם המודרני של היום שיש לאפשר לאדם דרוך מירבי ולהימנע ככל האפשר מלהגבילו, התורה גורסת את ההיפך, שיש לקרוא לאדם למשמעת, ולהציב בפניו גדרים וסייגים לכל יפעל ככל העולה על רוחו. בניגוד לאידיאל הרווח כיום בעולמנו, המעלה על נס את "חירות הפרט" כמרכיב עיקרי בחברה הדמוקרטית, התורה מנחה את היהודי לפקח על מעשיו ודרכיו ולא ללכת שולל אחר תאוות ורצונות, כדי שמתוך כך יגיע לקירבת הבורא.

לא במקרה הקדים הקב"ה לצוות את עם ישראל, עוד לפני מתן התורה, במצוות ההגבלה. אמנם מצוה זו מוסבת היתה על הגבלת הר סיני מכל עבריו, לכל תיגע בו יד, אולם היה בכך יותר מרמז לדרישת הקב"ה

3a

Artscroll - Chumash

nate fixed limits around the mountain beyond which humans and animals were forbidden to trespass, for if they were to enter a sphere of holiness too intense for their capacity, they would die. As indicated below (see Rashi, v. 24), Aaron's boundary was closer to the mountain; the boundary of his sons, the Kohanim, was behind him; and that of the rest of the nation was further back.

6

was inconceivable that they should disobey. Nevertheless, God sent him to repeat the warning, which he did. God knew that the people might disregard the threat of death in their zeal to come closer to the source of the Revelation. If the purpose of life is to elevate oneself to a higher spiritual existence, then one could be ready to give his life to achieve such a goal. But God does not want this. He wants human beings to remain alive and bring holiness into their earthly existence (see Tur, Or HaChaim).

R. Eisenberg פ"ה פ"ה 4

הצו האלוני: "והגבלת את העם סביב" (לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו... במשך היובל המה יעלו בהר" (וי יב-ג), כשמלבד קביעת תחומין "לסימן שלא יקרו מן הגבול והלאה", היה גם "הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה" (וי-ט), ובכל זאת חזר הקב"ה להזהירם בשעת מעשה, עם הגעת השעה הנכספת של "יורד ה' על הר סיני אל ראש ההר", באה אליו הקריאה והציווי: "רד העד בעם פן יהרסו אל ה'" וגו', וכמפורש רש"י: "התרה בהם שלא לעלות בהר". ולמרבית הפלא משה רבינו מסרב, ויאמר משה אל ה': לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו, אחרי שכבר העדותה בנו להגביל את ההר אין צורך לחזור ולהתרות בהם. עד שחזקה עליו פקודתו ית"ש: "ויאמר אליו ה' לך רד", ואז "יורד משה אל העם ויאמר אליהם".

5c

והוא פלאי, על מה זה נתעקש משה בתחלה שלא לחזור ולצוותם כדבר ה'? גם צריך לדעת מה היתה המענה

מהש"ת לטענתו, דמה צורך לחזור ולצוותם כשבלא זה הם נמנעים מכך מחמת ציווי הראשון? ובלשונם של בעלי התוספות בדעת זקנים: "תימה מה השיב לו משה להקב"ה, וכי לא מצינו כמה מצוות שיש בהן כמה אזהרות? ועוד על מה השיב לו הקב"ה אחרי כן לך רד וכו' ועלית?" ובסגנון יותר חריף כותב רבינו חיים פליטאל: "ותימה מה דעת משה

Seen in a deeper sense, Baal Peor represents the tearing down of all moral and religious restrictions and prohibitions. Idolaters, too, had their morals manifested by their deity, and by the mode of its worship. The worshipers of Baal Peor rebelled against these very strictures, proclaiming their complete lack of recognition of any system of values whatsoever. This iconoclasm and espousal of anarchy became their very god! The more Savta showed his contempt and disrespect for Peor, the more esteemed and praiseworthy he became.

* Only too well do we now understand the attraction of this idol. The allure of the ideology of permissiveness and lack of any restraints can be witnessed in contemporary society which faces an onslaught by anarchy, immorality and permissiveness.

The Torah serves as a fence to protect a person from the blandishments of this world, much in the manner of a fence surrounding a field. If one dislodges even one small section of the fence he has demolished not only that particular segment but has destroyed the entire effectiveness of the fence. One who dispenses with even one mitzvah of the Torah has in effect rid himself of all restraint and it is but a matter of time until the all-encompassing fence of Torah will be in shambles.

כהנחת יסוד ללמד יצא מה רב תוקפן
 ויציבותו האיתנה של דבר ה'
 "כי הנה כתיב (תהלים קיט פט): 'לעולם ק'
 דברך נצב בשמים', וכן (ישעיהו מ ח): 'ודברך
 אלקינו יקום לעולם'. הפירוש בזה הוא,
 שהדיבור היוצא מפי השי"ת הוא נצב וקיים
 לעולם, בלי שום שינוי בשום פנים. כמו
 בכריאת עולם, הנה כל העשרה מאמרות
 שבהם נברא העולם, הם חיים וקיימים
 ומקימין את העולם בלי שום שינוי כל
 הימים, ועולם כמנהגו נוהג מאז ועד עתה.
 הדיבור של הקב"ה יוצר מציאות נצחית,
 במאמרו יתברך 'יהי רקיע' נוצרה מציאות
 של רקיע שנשאר על מקומו ומעמדו כל
 ימי עולם, וכל זאת עם הכח של "בדבר ה'
 שמים נעשו" (תהלים לג ו'), "כי הוא צוה
 ונבראו, ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא
 יעבור" (שם קמח ה-ו), "החוק שנתן להם
 בתחילת בריאתם לעולם לא יעבור, כי כן
 יהיה לעולם ולא ישתנה סדרם" (רד"ק).

ומן המסובב נלמד אל הסיבה, דהיינו
 "התורה שהיתה כלי וסיבה לבריאת
 עולם, [כאמור (בראשית א א וברש"י):
 "בראשית ברא אלקים את השמים ואת
 הארץ, בשביל התורה שנקראת (משלי ח כב)
 'ראשית דרכו' וכו', "שאימלא תורה לא
 נתקיימו שמים וארץ" (פסחים סח ב) ולכן
 מוכרח הוא בעל כרחך שהתורה גם כן לא
 תשתנה, ולא יצויר בשום אופן שיעבור
 ישראל על כל התורה, כאשר היא העיקר
 המקיים את העולם בלי שום שינוי כנ"ל"
 (תפארת שלמה).

מישראל להגביל את עצמם, ולא לפעול לפי רצונות או מאווים בלתי מבוקרים.

לא זו בלבד שמעשי אנוש חייבים להיות מוגבלים, אלא שלפי דעת תורה גם דיבורו של אדם חייב להיות מסווג ונתון תחת פיקוח קפדני. אדנותו המוחלטת של הקב"ה בתבל מכתובה שאדם לא יהיה חופשי, אפילו לדבר ככל העולה על רוחו. והנה באה מצות "לא תחמוד", שנכללה כאמור בעשרת הדברות, ומלמדת שאפילו מחשבות אדם אינן הפקר, ואיש אינו רשאי אפילו לחשוב ולרצות ככל שיתאוהו. גם החשיבה והשאיפות צריכות להיות מבוקרות, ונתונות למרות הידיעה מחשבות.

מנחם ציון ר' קס (נ"ה)

לפני מעמד הר סיני נצטוו בני ישראל לשלש ימי הגבלה, כדי לסמן ולציין, שהם לא יוכלו לקבל את התורה ולקיימה עד שיעמידו מרחק גדול בינם לבין אויר החול. הגבלה זו משמשת עקרון גדול בקיום תורה ומצוות. וזהו מה שאמרו אנשי כנסת הגדולה (אבות א) "ועשו סייג לתורה". ובמו"ק (ה) על הכתוב (ויקרא יח) "ושמרתם את משמרת"י נאמר "עשו משמרת למשמרת"י". בתהלים (לד) כתוב: "סור מרע ועשה טוב". המלה סור מובנה התרחק מן הרע, כמו "סור לך מאחרי" (ש"ב ב), כלומר התרחק מעלי, המשיגה הראשונה במשניות מבוססת על העקרון הזה, "כדי להרחיק אדם מן העבירה", לא מספיק לאדם לא לעשות עבירה, אלא עליו להסתייג ולהתרחק ממנה מרחק רב. התורה מזהירה לא רק לא לדבר שקר אלא היא מוסיפה להזהיר, "מדבר שקר תרחק" (שמות כג). כלומר הצג מרחק גדול בינך לבין השקר. החכם מכל אדם הזהיר (משלי ה): "הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה", התורה הזהירה מלך בישראל, ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" (דברים יז). התורה הציגה בזה סייג למלך, חז"ל אמרו: "אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתוב (מ"א יא) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו" (סנהדרין כא). זהו כחו של סייג וגדר למנוע מעצם העבירה אף אדם בשיעור הקומה הרוחנית של שלמה.

דעת חיים ומוסר ר' זלמן (נ"ה)

ועם עבודת המידות צריכה לבוא שמירה על הגדרים. במיוחד בדור פרץ כשלנו, כמה חשוב להעמיד תריס בפני הילדים, חומות וגדרים חזקים שישמרו על הבית היהודי שלנו. שלא יכנסו אל לבית רוחות המסיתות את נשמתם מדרך הישר. וזה שכתוב אצל יעקב כשפגש את עשו, ויאמר אליו אדוני יודע כי הילדים רכים (בראשית לג, יג) ואמרו חז"ל (ילקוט שמואל קלג) זה משה ואהרן. כ"כ

מסילות בלבנם

הבה ונלמוד על זה מפי כתבו של התפארת שלמה (לשבועות ד"ה והגבלת), שאף הוא מעורר על ענין הויכוח

הזה ושייכותה לקבלת התורה, ובלשונו: "שיש להבין מה היה כוונת משה רבינו ע"ה בסירוב הירידה הזאת שנית? ומה ענה אותו הקב"ה, הלא באמת משה שפיר קאמר, כי כבר העיד בעם לבל יעלו אל ההר ומה צורך עוד? אך הנה כל הדברים האלה המה הם הקדמה ברורה וידיעה ההכרחית למתן תורה".

בראשית דבריו יורד לבאר "פירוש רש"י וכוונתו בזה [שהגבול היה אומר להם השמרו וכו'], כי למה צורך היה לנס הנה, אחרי ההזהרה הגדולה שהזהירם כל הנוגע בהר מות יומת?"

וביתר עומק, הרי "באורייתא ברא קוב"ה עלמא" (וזהו ח"א ה א), יש "עשרה מאמרות במעשה בראשית, ועשרה מאמרות במתן תורה" (אלו עשרת הדברות), בגין דעלמא לא אתברי אלא בגין אורייתא" (וזהו ג' א כ), ואם עשרת מאמרות של מעשה בראשית מקיימים ומעמידים את העולם ללא היתכנות של השתנות, כל שכן דעשרת הדברות, שהם השורש והסיבה לעשרה מאמרות, כוחם יפה ליצור מציאות קבועה וקיימת, 'חק נתן ולא יעבור'. כל דיבור ואזהרה שנאמרה בתורה הרי היא בבחינת 'דבר אלקינו יקום לעולם', אזהרות התורה ומצוותיה קבועים וקיימים כמציאות חזקה בטבע הבריאה.

"וזהו שפירש רש"י ז"ל שהגבול אומר להם השמרו לכם עלות בהר, פירוש שלא יכלו בשום אופן לעבור את

גבול השי"ת לעלות אל ההר כנ"ל" (תפארת שלמה). בעצם העמדת הגבול על פי ה' ביד משה נקבעה מציאות של הגבלה והרחקה, מציאות שזועקת ואומרת שאין יכולת לעלות בהר נגד רצון ה', כמו שמאמר יהי אור' קבעה בבריאה את מציאות האור הקיימת לעד, כך גם כשאמר הקב"ה שלא יעלו בהר נוצרה מציאות טבעית המונעת מעלות בהר ונגוע בקצהו.

מתוך הנחה זו טען משה רבינו 'לא יוכל העם לעלות כי אתה העדותה בנך' לאמר הגבל את ההר וקדשתו, "כאשר דבר אלקינו יקום לעולם הנה כמו כן כאשר צוה באזהרה 'השמרו לכם עלות בהר', מיד כשהזהירם לא יפול מדבר ה' ארצה, ובעל כרחם לא יכלו בשום אופן לעלות אל ההר, ולא יכלו לעבור את פי ה'" (תפארת שלמה).

16 נתקדם ונבין עוד דהכנה זו של 'הגבל את ההר', שבפועל הכשירה את עם הנבחר למעמד הנבחר, היה בה גם כדי להעניק להם המבט הנכון על כללות קיום התורה והמצוות.

מצות הגבלה כהכנה לקבלת התורה בהשקפה ראשונה אנו רואים את כל דברי התורה הזאת כציוויים ואזהרות מפי ה', שמייצג לאדם לטוב לן כל הימים מה עליו לעשות וממה יש לן

להימנע, והוא בבחירתו יש בידו להחליט לטוב או למוטב, האם לשמוע בקול דברו או לחילה וחס להמרות את פיו. וכן היה באמת המצב קודם לקבלת התורה, דכמו "שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון" (ע"ז ב ב), "ואמר להם: מקבלים אתם את התורה?" (ספרי פרשת ברכה פסקא שמג), כך בא אצל ישראל בשאלה אם רצונם לקבל,

כאשר הדבר מסור לבחירתם ורצונם. כדבר האמור בפרשתנו (יט ז): "ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוה ה'", "שאמר להם: הנה נתתי לפניכם הדברים, בחרו לכם היום אם תעשו כן. לכן ענו אותו: 'כל אשר דבר ה' נעשה'" (רמב"ן).

ברם לאחר שברצון קבלו עליהם, באה מצות הגבלה להאיר עיניהם בתכלית הנכון של קיום המצוות, לא מרצון הטוב בלבד אלא ככורח המציאות. הן הראנו היום שדבר ה' 'הגבל את ההר' קובע מציאות של גבול טבעי אשר 'אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה'; כי הוא צוה ויעמוד, אם ה' צוה 'השמרו לכם מעלות בהר' אין כאן שני צדדים לבחירה, אלא הכרעה ברורה שלא לעלות. ובכך פתח דבריו יאיר לכל דברי התורה הזאת שבה לצוותם, מצות ההגבלה נועדה להעמיד אותם לנוכח האמת הברורה שמכאן ואילך אין כאן שום שאלה האם לשמוע בקול ה' ולעשות רצונו.

אם מתחלה תלה הדבר ברצונם עד שענו ואמרו "נעשה ונשמע", הרי שמעתי התורה תיקבע כטבע המציאות שלהם, "אם

אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם" (שבת פה א), אין לכם ברירה אחרת, בלי 'תורת חיים' אין לכם קיום, כמו שמציאות קיומו של האדם מכריחתו לנשום אויר, כך צריך שיראה עצמו מוכרח לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה הזאת, 'כי הוא חי'. כל מה שהתורה אוסרת בלא תאכלי, יהא נעשה אצלו כמציאות קבועה של 'לא תוכל לאכול'; אם אינך רשאי אינך יכול!

18 הבחירה לטוב בטבע

בזה מעלת "הצדיקים הדבקים בה", הנה הם שומעים כן באמת דבר ה' באופן הזה, שמכח קדושת התורה הנה לא יוכל לעבור בשום אופן על דבר ה', וההרגל נעשה טבע והכרח, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ו א): 'ומרחקתו מן החטא', ואינו בא לידי עבירה בשום פנים" וכו' (תפארת שלמה).

לקראת המדריגה הנעלה הזאת, שתהא נחלת הכלל כולו לעתיד לבא, בקיום הייעוד (דברים ל ז): "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייד", כפירוש הרמב"ן: "לימות המשיח תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוו להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל" וכו' - ביקש הרעיא מהימנא להעלות את ישראל מיד עם קבלת התורה. זה היה טעמו במה שסירב לחזור ולהתרוקן בישראל, מתוך הנימוק 'לא יוכל העם לעלות כי אתה העדותה', לקבוע זאת כיתר

שלא תמוט שכל ציווי ה' אין ביכולת לעבור עליה.

19 וב'שון קדשו של התפארת שלמה: "והנה על דרך ההכרח וגזירת השי"ת כזה רצה משה רבינו ע"ה שיתן כל התורה לישראל, שיהיה בדרך גזירה והכרח לבל יוכלו לעבור עליה בשום אופן... אמר 'לא יוכל העם לעלות' כי מן יוכל לעבור על דברי השי"ת, כי ההכרח וגזירות מצות המלך צריך לקיים, כי הלא הגבול אמר להם השמרו לכם מעלות בהר... והנה זה הדרך והענין בכל המצוות התורה, שרצה משה רבינו ע"ה שיהיה על דרך ההכרח, על פי השי"ת שדבריו חיים וקיימים לעולם".

בסגנון יותר מרוכז נאמרו הדברים מפי הגה"ק בעל חידושי הרי"ם זצ"ל (ליקוטי הרי"ם), שלא בא משה רבינו להביע דעתו נגד ציווי ה' אליו, כי אם בדרך בקשה. ובלשון קדשו: "אולם באמת זה היה תפלה שהתפלל משה, שיהיה כן שלא יוכלו לעלות, היינו שמאמר השי"ת יהיה עליהם כחומה ממש לבל יוכלו לעלות בשום אופן. כי רצה משה שתהיה קבלת התורה כענין הבריאה שאמר יהי אור ויהי אור, ושמים 'יתמחו מגערתו' (איוב כו יא) כי הוא אמר ויהי. וזה שכתוב 'לא יוכל העם' וגו', כי אם צוית לאמר הגבל וכו'.

הרי שוב אינם יכולים עוד לעלות ולעבור על דבריו" וכו'.

20 ברם לא כך עלתה ברצונו יתברך, כי "בדרך הזה אי אפשר, כי תבטל הבחירה על ידי ההכרח בקיום המצוות. לכן מיד נתן השי"ת הבחירה חפשית גם אחר המצוה, ולזה צוה שנית אל משה: 'יד העד בעם' פן יהיו אל ה', אף על פי שכבר נתן הגבול מתחלה בגזירת חי וקיים, בכל זאת נתן הבחירה בידם שיוכלו לעלות ולעבור". וכאשר משה רבינו ע"ה התנגד לכך, "השי"ת השיב לו שנית: 'לך רדי, גילה לו בזה כי צריכין עוד לאזהרה כזה, כי ניתן להם הבחירה חפשית, ויוכלו לעבור בבחירתם את הגבול" (תפארת שלמה).

כאן גילה לעבדו נאמן ביתו חידוש עצום שיש בבריאה, שכביכול השאיר מציאות ואפשרות בטבע האנושי לעבור את פי ה', למרות שבדרך כלל דבר ה' מייצר וקובע מציאות נצחית 'כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד', פלאי פלאות עשה בבריאת האדם כשנתן בידו כח בחירה עצמאית. וכחלק מכח העצום של הבחירה הוא מה שאדם מוצא ורואה את עצמו שהבירה בידו, מבלי להכיר בצד האלוקי כעובדה מוגמרת וקיימת. זה החידוש שגילה הקב"ה למשה רבינו טרם

בואו ללמד לעמו תורה ומצוות, ולהשמיעם את הוד קולו ודברות קדשו מלהבות אש, שגם אם אחת דיכר אלקים עדיין יש צורך לירד ולהזהירם שנית, ואין הדבר מובן ומוכרע מאליו.

רד - ועלית

ועדיין למודעי אנו צריכין, על מה עשה ה' ככה למסור ביד האדם את הכח הגדול הזה? על כך כותב התפארת שלמה משפט קצר: "אבל השי"ת לא חפץ באופן הזה, כי תבטל מהם הבחירה, ושכר ועונש". ועניינו מבואר באריכות בספרים הקדושים (עמק המלך א א, שפע טל שער ראשון, ועוד), שהסיבה לבריאת העולם היתה כי "מטבע הטוב להיטיב לזולתו... שאם אין עולם אין למי להיטיב", וה' חפץ להצדיק בריותיו לתת להם שכר פעולתם שלא בדרך מתנה ב'נהא דכיסופא' (מגיד משרים פרשת בראשית). הנה כי כן אם יהא עצם דבר ה' מכריח שוב אין מקום ליתן שכר טוב

לעושי רצונו, לפיכך נטע יוצר האדם בו כח הבחירה באופן שהוא בכוחות עצמו בוחר בטוב, ועל כך הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו ברכ טוב הצפון לו, ובהיפוך אם חטא והמרה הוא בא על עונשו. ¹⁰

22

והמליצו כן בספרים הקדושים בלשון מאמרו ית"ש למשה: "לך רד, ועלית", שיש בכך מענה לטענתו ומשאלתו, דהמלה 'רד' יש בה משמעות כפולה, בנוסף למוכן הפשוט על ירידה בפועל מן ההר אל העם להזהירם שנית, טמון בזה גם מובן של ירידה בכח דהיינו ירידת המדרגה, כלומר, לך רד מגדולתך שנתעלית להשיג שאין ביכולת האדם לשנות מדבר ה', ותדר למצב של האפשרות להתנתק מן הדבקות והמשיכה המוחלטת אחרי צו האלוהי. וזו ירידה לצורך עלייה, 'רד ועלית', שבכך מה טוב חלקו וחבלו של אדם מישראל להיות הוא עצמו בוחר בטוב, ובדין הוא שיטול שכרו. ¹¹

27

הארת דרך "העשיר לא ירבה"

לפני מתן תורה נאמר (שמות יט, כה-כז) "ויאמר ה' אל משה: רד העד בעם ("התרה בהם שלא לעלות בהר" - רש"י), פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב. (ופירש"י "שלא יהרסו את מצבם - את מקום עמידתם - ע"י שתאוותם אל ה' לראות, ויקרבו לצד ההר"). וגם הכהנים ("הבכורות שהעבודה בהם" - רש"י) הנגשים אל ה' ("להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות") יתקדשו ("יהיו מזומנים להתייצב על עמדם") פן יפרוץ בהם ה". עם ישראל יתאוה לעלות להר, מפני שהם מתאוים לראות, והכהנים ירצו לעלות - מפני שהם יסמכו על חשיבותם.

לכאורה, למה צריכה התורה לומר את הסיבה מדוע ירצו לעלות? מה באה ללמדנו בזה? התורה באה לגלות את כחות הנפש שבאדם, שמתעורר רצון באדם לראות ולשמע למעלה מדרגתו, והוא סבור שהדבר בא משאיפה רוחנית עמוקה, ולמעשה זו תאוה - כיון שאין לו הכלים הרוחניים המתאימים לאותה חכמה שהוא משתוקק לקנותה. בחור צעיר ירצה ללמוד "קבלה" או להבין חידוש עמוק מר' חיים זצ"ל, ואין לו הכלים לכך - זו תאוה, והתורה אומרת, שעל האדם להתייצב על צמדו, במקום בו עומדים כליו הרוחניים.

הדין ודברים בין הקב"ה למשה

בזה זכינו לעמוד על סוד הויכוח בענין 'רד העד בעם', שעל פניו נראה תמוה מאוד לעשות עסק בשעת מתן תורה סביב ענין צדדי לכאורה, אבל אחרי שהבננו את העומק הטמון בדברים השכלנו לדעת שהדברים נוגעים לשורש התורה כולה, כ"ה והדברים שמחים ומאירים בנתינתם מסיני.

במצות הגבלה התורה הקב"ה בפניהם הדרך להשגת התורה, שעל כל אחד להתעלות ולהגיע למצב של 'לא אוכל

לעבור את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה'. ומשה רבינו שעמד על סוד הדברים סבר וקבל, וביקש לפעול שאכן יהא הדבר קבוע וקיים מאליו בלב כל אחד מישראל.

על כך באה תשובת השי"ת כי לא זו הדרך לסלק מהם הבחירה, אלא להשאיר הכח בידם לקבל או לדחות, באופן שהם בבחירתם הטובה יודרכו ויתעלו ממדרגה למדרגה, עד כדי לקבוע בטבעם חסימת האפשרות לעבור את פי ה'. וגילה לו בזה דאדרבה 'כח הבחירה' הוא היסוד ושורש למתן תורה, כ"ה ועל כך "השיבו

251 KEDUSHAS LEVI / YISRO

24

God responded, "Descend," meaning, "Yes, you are on a very lofty level and are continually attached to Me. Therefore, you cannot fathom how any one might transgress My command. But you need to 'descend.' You need to lower yourself from your level and understand a spiritual level lower than your own, so that you will appreciate that a person may indeed transgress. For this reason, there is a need to warn them again."

PIRKEI TORAH

R' Gifter (21)

25

The words יוכל לא literally mean they are unable. This is seemingly difficult, for surely the people were physically able to ascend the mountain, but were forbidden to do so!

To Klal Yisroel, however, Hashem's commands were not merely words to be kept or disobeyed voluntarily. These were realities, concrete facts. If Hashem forbade something, Klal Yisroel truly felt that they were physically unable to do what was forbidden; they were unable to ascend the mountain.

*Sin can occur only if one fails to consider Torah as an absolutely real part of one's life.

26

Ner Yizel - R' N. Milevsky (21)

The concept of "setting a boundary around the mountain" teaches us an important lesson about spiritual development: we should not attempt to come close to God prematurely, nor at an exceedingly fast pace. Spiritual growth is a gradual, incremental process that requires patience and perseverance. To leap too far beyond one's limits is a dangerous and foolish practice that is bound to backfire.

28 ע"י שור - חת"ם סופר - ר' אליהו (21)

בעולם זעיר אנו מוצאים את עצמנו כאן בכל הנוגע לשכר ולעונש. והלא פלא הוא: אנו רגילים כל כך להגדיל ולהאדיר את עולם התורה והמצוות - וכאשר אנו מגיעים לעולם המעשה, הכל תלוי במעשים קטנים דווקא! אך זוהי החכמה של בנין האדם. גם העולם הגדול אינו נבנה מגושים ענקיים אלא מאטומים כה זעירים שאין כח העין להבחין אותם, וגופנו מורכב מתאים אשר רק במיקרוסקופ המגדיל פי מאה אלף יכולים לראותם. כן גם בנינו הרוחני של האדם: הוא מורכב ממעשים שאדם דש בעקביו, אם לטוב אם למוטב.

ידיעה זאת צריכה לחולל מהפכה במחשבתנו. כרגיל, אדם הרוצה לתקן את העולם חושב על שיטה החובקת וזרועות עולם, או על אירגון עולמי לשלום או לצדק - הרוצה לתקן את עצמו חושב גם כן על מעשים גדולים וכבירים של חסדים או קדושה. אבל מעשים זעירים שאינם מכבידים כלל על האדם - איזו שלימות יכולה לצמוח מהם? אולם, האמת כך היא: דווקא ממעשים קטנים נבנה האדם. ונקח לנו ראייה מהכתם הרפואה: הכמות של חומר מרפא בתרופה אחת היא זעירה עד מאד, אולי מיליגרם. אם התרופה היתה מכילה כמות יותר גדולה, היא היתה מוזיקה לאדם במקום לרפאות, ואולי היתה אפילו ממיתה

אותו: הרי מצאו כי רעלים מסוימים אשר בכמות יותר גדולה ממש מרעילים — אם נותנים אותם בכמות זעירה עד מאד יש להם השפעה מרפאת. בדיוק כך הוא במעשה עבודה במידות. על כגון זה אמר הנביא: "כי מי בז ליום קטנות", והפסוק גומר: "עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ" (זכרי' ד, י). עיני ה' המשוטטים בכל הארץ אינן מבוזות דבר קטן ברוחניות, ולכן גם אתם אל תבזו מעשה קטן!

די בלימוד זה כשלעצמו. אך לנו יש עוד ענין גדול במעשים הקטנים: הם אינם מעוררים את כח המרידה! המקבל על עצמו איזה דבר גדול המכביד עליו — ברבות הימים הוא ירגיש היטב את כח המרידה ההולך ומתגבר עליו. אבל מעשה קטן שאינו מכביד כלל על האדם, אין בו כדי לעורר אותו. ויש לי על זה ציור מוחשי: אחר מלחמת יום הכפורים טסתי למצרים. בהגיע המטוס לתחום מצרים ראיתי שהוא מנמך מאד, ממש כמה מטרים מעל לקרקע. חשבתי כי אולי חל איזה קלקול במנועים, ושאלתי מה קרה לו. אמרו לי כי עכשו אנו בתחום הראדאר המצרי, ולא כדאי שהוא יבחין במטוס יהודי, לכן הוא מנמך טוס למטה מגובה הראדאר, כי הראדאר מבחין רק במטוס הטס למעלה מהגובה שלו. ובמטוס הטס מתחת לגובהו אינו מבחין. והוא הציור: גם לכת המרידה יש "ראדאר", וגם הוא מבחין רק במעשים שהם מעל לגובהו, ובמעשים קטנים שהם מתחת לגובהו אינו מבחין...

38 טעם פרשת יתרו ודעת קצו

נ' הביאור כי הנה נפסקה זוהמחם של ישראל בעת קבלת התורה, והרגישו ישראל בעצמם שבכחם להתקרב יותר לשכינה, אמנם מדרגה זו לא זכו בה אלא לצורך השראת השכינה. שלא תיתכן כוונה, אך הוזהרו שלא יתקברו יותר ממדרגתם העצמית.

ועיין רש"י להלן (פסוק כ"ד) אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והכהנים מחיצה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן ואהרן יותר מן הכהנים והעם כל עקר אל יורשו את מצבם לעלות אל ה', ע"כ, והיינו שכל אחד זכה להשראת השכינה ולהתקרבות אך ורק כפי מדרגתו העצמית.

31 תפארת שמשון • ביאורים

כ"ב י"ס

יש לתמוה, שהרי לעיל נאמר "ויהיו שם עם ישראל נגד ההר", ופירשנו: כאיש אחד בלב אחד, והרי כאן מבואר שבהר סיני לכל אחד היתה מחיצה עצמו, ולכאורה אין לך דבר המעורר קנאה ופירוד הלבבות יותר מהמחיצות ללו!

הרי אפילו אם יש למישהו כסף יותר מזולתו הדבר מעורר קנאה, וכאן הרי א מדובר בכסף או בזוה, אלא על תכלית כל התכלית, התענוג האמיתי והעידון גדול ביותר, שהוא הקירבה לשכינה יתברך. זוהי השאיפה האמיתית של כל יהודי,

להתקרב אל ה', שזהו יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה והטוב האמיתי. אם כן, בפשטות המחיצות היו צריכות לעורר קנאה נוראה, ולמרבית הפלא, דוקא כאן היה הרגע הגדול ביותר של האחדות, "כאיש אחד בלב אחד".

כיצד ניתן לבאר את הדבר?

ביאור הענין נראה כך. הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ה ה"ב) כתב: "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו", ורבים תמחו על כך, היתכן שכל אחד יכול להיות צדיק כמשה רבינו?!

ונראה, שהרמב"ם לא כתב שמעשי האדם צריכים להיות כמעשי משה רבינו, כי באמת האדם לא יכול להיות משה רבינו. אלא כוונתו לומר שכשם שלמשה רבינו היה תפקיד ושליחות בעולם והוא מילא אותו בשלימות — כך כל אחד צריך למלאות את תפקידו ושליחותו הייחודית בעולם בשלימות.

זהו שכתוב (ירמיה ז, ד): "היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה", והכוונה: ראובן הוא היכל ה'; שמעון הוא היכל ה'; לוי הוא היכל ה'; ובעצם כל אחד הוא היכל ה'. הקב"ה משרה את שכינתו על כל אחד ואחד, מפני שהש"ת הוא אחד.

והנה במעמד הר סיני ידע כל אחד מישראל את מקומו האמיתי, ולכן לא היתה קנאה ביניהם, שהרי הקב"ה נמצא כאן בדיוק כמו שהוא נמצא שם. רק מי שלא מכיר את מקומו מתבלבל ומקנא, אבל במעמד הר סיני ידע כל אחד את מקומו, וגם היה ברור לו שהקב"ה נמצא בכל מקום, ממילא שררו ביניהם השלום והאחדות.

33 לב טהור פ"ב

והנה אף שרש"י להלן (יט, כד) כתב בשם המכילתא (בחדש פ"ד) "לך רד" — ויהעד בהם שנית, שמזוין את האדם קודם מעשה, וחזוין ומזוין אותו בשעת מעשה, מ"מ נראה ששונה היא האזהרה שנאמרה כאן ממצות הגבלה הנאמרת למעלה; כי הנה כאן העונש הוא מגיפה בידי שמים — "ונפל ממנו רב", "פן יפרץ בהם", "פן יפרץ בהם". ולעיל העונש בידי אדם — "כי סקול יסקל".

ובזה יש לתרץ דיוק נוסף, שבמצות הגבלה נאמר "השמרו לכם עלות בהר", כל הנוגע בהר מות יומת, ובאזהרה השניה נאמר "פן יורשו אל ה'", ומשה ענה לקב"ה "לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו" — כפי שאכן היתה האזהרה במצות הגבלה, וחזר הקב"ה ואמר לו "לך רד וגו' אל יורשו לעלות אל ה'". והיינו דמצות הגבלה נאמרה אף שלא בשעת הדיבור ממש וכנ"ל, ולא היה בדבר איסור אלא מצד העליה בהר, שההר הוא המחיצה שלפנים ממנה נאסר עליהם להיכנס. אולם עתה התחדשה מצוה נוספת הנוהגת בשעת הדיבור ממש, והוא האיסור להרוס את מצבם וכמו שנתבאר, וזה נקרא "לעלות אל ה'". וע"ז תמה משה מה הצורך לחדש איסור חדש "לעלות אל ה'", ומדוע אין די באיסור הראשון שנאסר עליהם "לעלות אל הר סיני".

34

ויש להוסיף עוד ביאור במהות כ' האזהרות שהוזהרו בהם, ונראה דהם חלוקים בשורשם, דאיסור הנגיעה והעליה להר הוא ככל דיני מחיצות שנצטוו בהם ישראל, שעיקרם לחלוק כבוד לשכינה, שהעולה על ההר מוזהר בקדושתו, והרי הוא כטמא הנכנס למחנה האסור לו לפי דרגת טומאתו, ודינו מבואר כאן בסקילה. אולם איסור העליה אל ה' עיקרו מכוון כנגד רוב האהבה והשתוקקות של ישראל להידיבק אל מקור שורשם, והיא אהבה המקלקלת את השורה, ועלולים מחמתה לרחוק ולהיכנס לפני ממציתם, אלא דמכיון שאינם ראויים לדרגה זאת כל אחד לפי דרגתו, על כן דינם בידי שמים למות במגיפה.

35 THE CALL OF THE TORAH

21. לראות... — *Lest they break through... to see.* R' Bachya explains that Moses did not immediately grasp the full significance of the word *to see*. He thought that it was included in the prohibition against viewing the site of the Revelation at close range. Accordingly, he replied that the people would not come forward since they had already been warned. Hashem then told Moses that the prohibition against gazing was meant not only in the physical sense but in the spiritual sense as well. The people had to be warned not to exceed the bounds of thought — not to overindulge in metaphysical or mystical speculations concerning Hashem's essence and existence. Moses would be told later that man cannot see Hashem and live (33:20).

The first person who tried to traverse beyond the permitted limits, to penetrate the Divine mystery was Abel [after God had shown preference for his sacrifice].

For this presumption he had to die (commentary to Genesis 4:8). Similarly, Nadab and Abihu and the Seventy Elders of Israel were guilty of the same sin (Rashi to 24:10). Thus, Hashem made Moses descend and warn the people not to ascend to Him even through speculative thought, lest Hashem burst forth against them. In this warning both the people and the Kohanim (v. 24) were included. This understanding of the verse is consistent with the opinion developed by Rambam in his Guide to the Perplexed (1:5).

This verse is commonly understood as instructing that boundaries are to be set for the people, ensuring that they do not come too close to the mountain. The *Meshech Chochmah* has a stunningly different interpretation.

The situation at Har Sinai paralleled that of the *Mishkan* and the Beis Hamikdash, where the *kedushah* of the Sanctuary itself was surrounded by an area—the *Azarah* (Courtyard)—which was itself enclosed by partitions. At Har Sinai, the epicenter of *kedushah* was the mountain itself, with the area surrounding it serving as the courtyard. What, then, served as the partitions enclosing the "courtyard"? The answer is, B'nei Yisrael who surrounded that area!

The Hebrew word "את" typically has no translation and serves merely to accompany an object. If this is so in our verse, then the object in question is the people (את העם), for whom the boundaries are set (והגבילת). However, this word can also mean "with," and that is how *Meshech*

Chochmah explains it is to be taken here, in which case, the words "והגבילת את העם" mean "set a boundary with the people," i.e., the people themselves are the boundary that is to be set for the mountain!

39 The Original Mishkan

The full significance of this idea is that B'nei Yisrael themselves were the "original *Mishkan*," even before being told to construct the *Mishkan*. This gives us new insight into the verse that states, "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם" — They shall make for Me a Sanctuary and I shall dwell in their midst.²⁴ The *mefarshim* point out that Hashem does not say that He will dwell in "its midst," i.e., the *Mishkan*, but rather, in "their midst," referring to B'nei Yisrael. The deeper meaning here is that having attained the status of the *Mishkan*, it is B'nei Yisrael themselves who are ultimately the dwelling place for the *Shechinah*. This idea is expressed in the verse in the *Navi* regarding B'nei Yisrael, which states, "הֵיכַל ה' הֵמָּה" — They are a Sanctuary of Hashem.²⁵

The *Meshech Chochmah* proceeds to explain that the effects of the status B'nei Yisrael attained at Har Sinai extended far beyond that setting. The halachah states that whenever the *Mishkan* would move, the area in which it had stood lost its *kedushah* and reverted to its original status, while the component parts of the *Mishkan* itself retained their *kedushah*, even when in transit. It is likewise fascinating to note that Har Sinai itself, the "location of *kedushah*," lost its sanctified status immediately upon the sounding of the shofar at the conclusion of the *Aseres Hadibros*.²⁶ By contrast, B'nei Yisrael as "partitions" of the *Mishkan*, retained their status even as they journeyed from Sinai. Indeed, the sanctity they attained stayed with them wherever they subsequently traveled—including the lands to which they were exiled. Thus, the Gemara states, "כל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמם" — To every place Yisrael was exiled, the *Shechinah* was exiled with them!²⁷

אמרי חמד / פרשת יתרו — 5 תשרי תשס"ב

וכבר נודע הקושיה מאי אהנו לן בת קול זו שיוצאת מהר חורב באמצע מדבר סיני, ומי הוא זה ואיזה הוא השומע את הבת קול, ואם אכן אין מי ששומע למה מכריזין זאת.

ובספר הקדוש 'תולדות יעקב יוסף' בכמה דוכתי הביא את תירוץ מרנא ורבנא הבעל שם טוב זיע"א שהבת קול היוצאת מהר חורב הוא המביאה את הרהורי התשובה אל האדם, וכל אדם באיזה מדרגה שיהיה בוודאי שנמצא את הכרזתו הזו ומתעורר לתשובה, ולכן אין לך רשע שאין לו הרהורי תשובה בכל יום, אלא שהצדיק נותן לב לקיים השמועה ששמע והרשע מאבד אותו הרהור טוב מלבדו.

ארוך הוא סימן סילוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות" (ומקורו מתענית דף כ"א ב'). ומבואר שקדושת הר סיני היתה רק לשעה, ולכן כשנגמר מתן תורה פקעה קדושת ההר והותרו בני ישראל לעלות על הר סיני.

ויש להקשות, שלענין קדושת בית הכנסת הוא להיפך, שקדושתה אינה בטילה עולמית, וכדאיתא במס' מגילה (כ"א א'), "בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו וכו' שנאמר 'והשמותי את מקדשיכם' (בחוקותי כ"ו ל"א), קדושתן אף כשהן שוממין", וא"כ למה נשתנה קדושת הר סיני שנבטלה מיד לאחר מתן תורה, והלא קדושת הר סיני גדולה יותר מקדושת בית הכנסת, שאפילו עלייה להר נאסרה!?

קדושת הר סיני היא בעצמה קדושת התורה

(ב) ונראה לומר כזה, שקדושת בית הכנסת חלוקה ביסודה מקדושת הר סיני, שקדושת בית הכנסת נובעת מהמקום, שהמקום מיוחד לתורה ולתפילה, ולכן לא שייך שתבטל קדושתה שהרי המקום עצמו נתקדש והמקום עדיין ישנו שם, אבל קדושת הר סיני לא היתה מחמת המקום, אלא שקדושת הר סיני היא בעצמה קדושת התורה, ולכן בכל מקום שהתורה נמצאת שם יש קדושת הר סיני. ולכן בשעה שהתורה היתה בהר סיני אז אותו מקום נתקדש בקדושת התורה, אבל לאחר שנגמר מתן תורה אז בכל מקום שהתורה נלמדת שם נמצאת קדושת הר סיני.

37

לימוד התורה באימה וביראה

(ג) ונראה לכאור כזה את דברי הגמ' בברכות, דאיתא שם (כ"ב א'), "והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתוב בתריה 'יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב' (ואתחנן ד' ט"ו)", מה להלן באימה וביראה וברתת ובויע אף כאן באימה וביראה וברתת ובויע". ומבואר מהגמ' שאופן לימוד התורה צריך להיות כמו לימוד התורה במעמד הר סיני, ולכן הלימוד צריך להיות באימה וביראה וברתת ובויע.

וקשה, איך שייך לדמות לימוד התורה שבכל הדורות למעמד הר סיני, שבוודאי מתן תורה מפאת גודל קדושתה היה באימה וביראה וברתת ובויע, אבל איך שייך לדמות לזה לימוד התורה בכל הדורות?

אבל לפי מה שנתבאר מיושב היטב, שהרי קדושת הר סיני לא פקעה כלל, אלא עדיין היא נמצאת אצל כל מי שלומד תורה, ולכן לימוד התורה שבכל הדורות צריך להיות כמו מעמד הר סיני, שהרי קדושת שוה.

שיחות עבודת לוי

אנו לומדים דבר נפלא מדברי המשך חכמה, שבני ישראל היו הכלים שהחזיקו את קדושת הר סיני, ונמצא שההר לא היה קדוש מחמת עצמו, אלא ישראל שהיו סביב ההר נתקדשו בקדושת התורה, והם שהחזיקו את קדושת התורה על הר סיני.

איתא במס' אבות (פ"ג מ"ו), "רבי חלפתא איש כפר חנניה אומר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם". גדול אחד היה אומר על דברי משנה זו, שיש למלאך להפחד להכנס למקום זה, שהרי השכינה שרויה שם, דברי גדול זה מובנים מאד על פי כל מה שנתבאר שבמקום שהתורה נלמדת שם שורה קדושת הר סיני.

מלמדנו רש"י כאן, כמה חשובה היא נשמת כל יהודי, שאם חליל לא יורסים, נשמה אחת מישראל, כאילו הרסו עם רב משראק משום שכל נשמה ישראלית היא חלק ויסוד מבנין העולם כולו.

ומידה טובה מרובה ממדת פורעניות (סוטה דף י"א ע"א), וא"כ כמה גדול שכרם של אלו המחזקים ועוזרים אפילו לנפש אחת מישראל שכאילו קיימו עולם מלא.

ומוסיף רש"י בפירוש המילים "פן יהרסו", שכל הפורש מאסיפה כאילו הורס הוא את הבנין, שהחבורה נמשלת לבנין, והרי אם שולפים אפילו אבן אחת מהבנין, כל הבנין עלול ליפול, וכן הוא הדבר בחבורה שכל אחד מבני החבורה שמפריד עצמו מהם, הריהו כשובר בנין שלם

חתם סופר על התורה

46

Although these words suggest that the Torah was concerned about the loss of many Jews (who breached the fence around Har Sinai), the Mechilta derives from here that even the loss of a single Jew is equivalent to the loss of the entire community. In fact, the loss of a single Jew is equivalent to the loss of the entire creation.

The overwhelming importance of the individual Jew to the community as well as the entire universe, and the reason why this theme is stressed just moments before *Matan Torah*, may be based on a series of well-known relationships.

For example, the *Mechilta* (cf. *Yalkut Shemos* 284) states that even if one Jew had been spiritually lacking, Hashem would not have given the Torah. (This can be deduced from the *pasuk*, "in the sight of the entire people.") We also know that heaven and earth's continual existence was contingent upon Israel receiving the Torah. It follows that if, as a result of the death of a single Jew, the Torah could not be given, then indeed the existence of all creation would be in jeopardy (*Toras Moshe* 40a ד"ה ונפל).

בשיל' נפיל' המלך - כ"ז

47

ונפל ממנו רב

אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז. כ). ואחר הנפילה בא היצור אל החוטא כחבירו היקר המתעניין בו רק לטובתו ומייעצו כדברים האלה: הנה כבר אתה נמצאת במצב של שפלות שמדת נגד בוראך. תדע נאמנה שמעתה אין לך עוד שום חשיבות אצל השי"ת ואין הוא מתעניין בעבודתך. תעשה עכשיו כל מה שלבך חפץ כי עי"כ תהיה לך לפחות שמחת החיים בעוה"ז.

אבל אם היה יהודי מסרב מלשמוע לעצת יצרו ולמרות נפילתו הוא עדיין מביט מתוך האספקלריא שהוא "עולם מלא", הנה ודאי יכיר שיצרו מדבר אליו דברי שקר וכזב. שהאמת היא שאפילו אחר הנפילה גם אז לא אבד יהודי את חשיבותו בעיני השי"ת. שכן מרומו בפסוק ונפל ממנו רב (שמות יט כא) שכתב רש"י בשם המכילתא כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי, חשוב לפני רב ע"כ. שיש לפרש תיבת "ממנו" שקאי גם על השי"ת. כלומר שאפילו אם נופלים מהקב"ה, בכל זאת עדיין נחשב יהודי אצלן יתברך כרב. שמדידת רב היא עצם ומהות נפש יהודי וכמו שמצינו שנפש מלשון נפישא שפירושו גדלות וריבוי.

נמצא שקדושת הר סיני קביעא וקיימא, ואדרבה מדרגת קדושתה הוא יותר מופלגת מהמקומות הקדושים האחרים. שכן בכל מקום קדוש, הרי שקדושתו מצומצמת לאותו המקום בדווקא. ואילו קדושת הר סיני שנפעלה על ידי מתן התורה, אינה מצומצמת למקום מסוים אלא כוחה גדול ויפה שהוא מתפשט לתוך ליבו של כל יהודי באשר הוא שם.

אין צורך להגיע להר סיני כדי להטהר במעין הטהרה של הר סיני, כי השפעות טובות אלו הנובעים ממתן התורה מגיעים לכל אחד במקומו. והן הן הדברים המפורשים בזוהר הקדוש (פרשת חקת) "מאן דאשתדל באורייתא כאילו קאים כל יומא על טורא דסיני וקביל אורייתא".

ואף כאן כן הוא. הר סיני נמצא בתוך ליבו ונשמתו של כל יהודי, ואין צורך לחפש אחר האוצר במדבר סיני. זהו הבת קול היוצאת מהר חורב ונכנסת אל תוך כל יהודי ומעוררת אותו לתשובה ומעשים טובים.

43

ההבנה לשמיעת הבת קול

ראוי שניתן את דעתנו להבט נוסף הקשור לאותה הבת קול היוצאת מהר חורב. בת קול זו כאמור נכנסת אל ליבו של כל אדם ומעוררת אותו להרטה ותשובה. אמנם ישנם הטוענים שהם אינם מרגישים את ההתעוררות כלל ועיקר, ונפשם בשאלתם למה נצדע, ומדוע שלא נשמע אף אנחנו את הבת קול ונתעורר לעבודת השי"ת.

בפשטות התשובה לזה הוא כפי שהבאנו מקודם שבוודאי כולם שומעים את הבת קול ואחד לא נעדר, אלא שהטורדים ביצור ההולכים אחר ההבל ויהבלו, אינם שמים אל ליבם להתבונן בזה והם אינם מספיקים להתייחס לרגשי ההתעוררות, עד שהשפעתו נמוגה.

לכשנעמיק בדבר נמצא את התשובה האמיתית לכך כמה שהבאנו בתחילת המאמר. 'מושב לצים' פירושו כאמור הוא מקום שבו ישבו אנשים שאינם מהוגנים ועסקו בדברי ליצנות וקלות ראש. השפעתם ההרסנית של אותם לצים מחלחלת עמוק אל תוך מקום מושבם ומכאן ואילך היא מפריעה לכל הבאים למקום זה לעסוק בתורה וביראת שמים.

והרי הדברים קל וחומר: אם כלפי מקום דומם נתפס הרושם הרע של הליצנים, בודאי כשמדובר באדם עצמו. כשאדם עוסק בדברי ליצנות, הרי שהדיבורים הריקים הללו פועלים את פעולתם הרעה על נפש האדם ומשאירים בו את רושם הרע. אין פלא איפוא, שכשהוא מגיע לאחר מכן לעסוק בתורה, יש על נשמתו כמין ערפל המפריעו מצלילות הדעת לעסוק בדברי תורה מתוך הריכוז הראוי.

• התנהגות לא טובה זו, ביטול תורה ודיבור דברים האסורים, מביאים את האדם שיהיה בנפשו 'מושב לצים' ולכן אין בו דברי תורה לאחר מכן, והוא זה המפריע לאדם להתעורר כראוי מהבת קול היוצאת מהר חורב.

שיעורי חומש 5 א"ה

44

ברש"י: "יהרסו" - כל הריסה ממדת אסיפת הבנין, אף הנפרדין ממצב אנשים, הורסים את המצב.

לפי דברי הרמח"ל (הובא לעיל פסוק ב) שהתורה ניתנה בס' ריבוא פירושים, נמצא שמה שמע זה לא שמע זה אלא כל אחד שמע משהו אחר לפי מקומו ומדרגתו, ואם נחזר רצה לצאת ממקומו וללכת למקום אחר, הרי שלמקום שרצה ללכת לא היה גיגע כי זה תפוס ע"י אחר, וגם את מקומו ואת חלקו לא היה מקבל, ונמצא שלא יתה קבלת התורה שלמה שהיה חסר חלק ממנה, ולכן הזהירים שלא יהרסו את עצמם. במתן תורה היו צריכים כולם להיות כל אחד במקומו.